

ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗ

Η *Ιστορική Μορφολογία της ελληνικής γλώσσας* (*Morphologie historique du grec*, 1945¹, 1961²) είναι από τα πιο γνωστά έργα του διάσημου Γάλλου αρχαιοελληνιστή και γλωσσολόγου Pierre Chantraine (1899 – 1974). Σίγουρα είναι από τα πιο επιδραστικά, λόγω της μεγάλης επιτυχίας του ως πανεπιστημιακού εγχειριδίου.

Ο Σαντρέν έγραψε το εγχειρίδιο αυτό για τις ανάγκες της κατεύθυνσης Γραμματικής και Φιλολογίας του πτυχίου (licence) Κλασικής Φιλολογίας των γαλλικών Πανεπιστημίων. Όπως αναφέρει στον Πρόλόγό του, πρόθεσή του ήταν να δώσει στις φοιτήτριες και στους φοιτητές ένα βοήθημα για τα αρχαία ελληνικά παρόμοιο με την *Ιστορική Μορφολογία της Λατινικής* (*Morphologie historique du Latin*, 1914) του Alfred Ernout. Στην περίφημη *Πραγματεία της συγκριτικής γραμματικής των κλασικών γλωσσών* (*Traité de grammaire comparée des langues classiques*, 1924¹, 1948²) των Antoine Meillet and Joseph Vendryes (δασκάλων του Σαντρέν), η ελληνική είχε βρει τη θέση της δίπλα στη λατινική. Αλλά αυτόνομη ιστορικοσυγκριτική πραγματεία για τα αρχαία ελληνικά δεν υπήρχε ακόμα στη γαλλική γλώσσα το 1945.

Η πρώτη έκδοση αναγνωρίστηκε αμέσως ως επίτευγμα μοναδικό.

Μια πλήρως αναθεωρημένη και επαυξημένη δεύτερη έκδοση ακολούθησε το 1961. Σ' αυτήν ο Σαντρέν αξιοποιεί τα νέα δεδομένα που είχαν εντωμεταξύ αρχίσει να σωρεύονται από την αποκρυπτογράφηση των μυκηναϊκών πινακίδων· παρουσιάζει έτσι το πανόραμα της αδιάλειπτης συνέχειας της ελληνικής γλώσσας, από τη δεύτερη χιλιετία π.Χ. μέχρι και τα χρόνια της Κοινής. Μόνο η Εισαγωγή καταλαμβάνει στη δεύτερη έκδοση 24 σελίδες αντί για τις αρχικές 4 του πρωτοτύπου. Χωρίζεται σε δύο ενότητες: «Η ελληνική γλώσσα και η ινδοευρωπαϊκή» και «Η ελληνική και οι διάλεκτοί της». Επιδεικνύοντας θαυμαστή άνεση στη χρήση των πηγών, ο Σαντρέν συνδυάζει στη νέα αυτή έκδοση δεδομένα διαλεκτικά και επιγραφικά, παραθέτει Όμηρο, Πίνδαρο, Ηρόδοτο, Θεόκριτο, αντλεί απ' όλους τους κλασικούς συγγραφείς, φτάνει στα χρόνια της Κοινής, ενώ συχνά αναφέρεται και στη νέα ελληνική, στην οποία θεωρεί ότι «συνεχίζεται η εξέλιξη αρχαίων φαινομένων». Αλλά η *Ιστορική Μορφολογία* του Σαντρέν δεν είναι μόνο ένα εμπειρικό, συνδυαστικό επίτευγμα. Είναι, κυρίως, μια θεωρητική σύνθεση, που αντλεί από τα επιτεύγματα της γλωσσολογικής θεωρίας της εποχής του. Ο Σαντρέν υιοθετεί, όχι χωρίς επιφυλάξεις, τη λαρυγγική θεωρία για το ə (schwa), θεωρία που πρώτος εισηγήθηκε ο

πατέρας της νεότερης γλωσσολογίας Ferdinand de Saussure. Στη νέα έκδοση αναπτύσσει την ταξινόμηση των ινδοευρωπαϊκών ριζών που είχε προτείνει ο διάσημος γλωσσολόγος Émile Benveniste στις *Απαρχές του σχηματισμού των ονομάτων στην ινδοευρωπαϊκή* (*Origines de la formation des noms en indoeuropéen*, 1935). Στη δε διαμόρφωση του χρονικού συστήματος της ελληνικής ο Σαντρέν δείχνει τον καθοριστικό ρόλο του «ποιού ενεργείας» (δηλ. της λεξικής όψης), με τις κατηγορίες του οποίου σχηματίζεται σταδιακά, άλλοτε ελλειπτικά, άλλοτε πλεοναστικά, το μωσαϊκό των «χρόνων» και των «γραμματικών όψεων» (aspects).

Αυτήν τη δεύτερη έκδοση εξέδωσαν στα ελληνικά οι εκδόσεις Καρδαμίτσα το 1990, σε πιστή μετάφραση του Νίκου Κ. Αγκαβανάκη.

Η παρούσα έκδοση αποτελεί αναθεωρημένη εκδοχή της πρώτης ελληνικής έκδοσης. Το κείμενο στοιχειοθετήθηκε από την αρχή. Η μετάφραση αναθεωρήθηκε εκσυγχρονίστηκε ως προς τη γραμματική ορολογία και διορθώθηκε σε αρκετά σημεία. Διορθώθηκαν ακόμη και λίγα λάθη (παροράματα) που υπάρχουν στο πρωτότυπο και τα οποία είχαν παρεισφρήσει και στη μετάφραση. Καταρτίστηκαν από την αρχή το Ευρετήριο μυκηναϊκών λέξεων και το Ευρετήριο αρχαιοελληνικών λέξεων και μορφημάτων· ειδικά το δεύτερο έγινε αναλυτικότερο και περιεκτικότερο. Τα δύο αυτά ευρετήρια αποτελούν οργανικό μέρος του βιβλίου: επιτρέπουν την διασταύρωση των πηγών και παρουσιάζουν στην ολότητά τους τα κλιτικά παραδείγματα ή τα λεξιλογικά πεδία που σχολιάζονται σε διαφορετικές σελίδες.

Η *Ιστορική Μορφολογία της ελληνικής γλώσσας* του Πιερ Σαντρέν διδάσκεται στα ελληνικά πανεπιστήμια από το 1990 που πρωτοκυκλοφόρησε. Εύχομαι η αναθεωρημένη αυτή έκδοση να φτάσει στα χέρια πολλών ακόμα φοιτητών και φοιτητριών, αλλά και στα χέρια κάθε ενδιαφερόμενου για την ιστορία της ελληνικής γλώσσας.